

Náučný chodník Lesoparkom „Sever“ Kežmarok

Kraj:	Prešovský
Okres:	Kežmarok
Geomorfologická jednotka:	Levočské vrchy
Geologická jednotka:	flyšové pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Kežmarok, sídlisko Sever, ZŠ a pešo k východu asi 0,4 km (z centra mesta asi 1,2 km k severu)
Východisko:	Kežmarok, sídlisko Sever, ul. Pod lesom
Trasa:	Kežmarok, sídlisko Sever, ul. Pod lesom – lesoparkom Sever lesom a lúkami okolo Jeruzalemského vrchu do východiska
Dĺžka, prevýšenie:	2,4 km, prevýšenie 120 m
Čas prechodu:	1,5 h
Počet zastávok:	11
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, historické, environmentálne

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Chodník je z veľkej časti súběžný so žltou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2017

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: leták Náučný chodník Lesoparkom „Sever“ Kežmarok (vyd. Kežmarská informačná agentúra (KIA), Kežmarok, 2017)

Kontakt: Kežmarská informačná agentúra (KIA), Hlavné námestie 64, 060 01 Kežmarok, tel. 052 / 4492 135

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Kežmarok. Okresné mesto na severe Slovenska severovýchodne od Popradu na východnom okraji Podtatranskej kotliny (resp. jej časti Popradskej kotliny) v oblasti ústia Kežmarskej Bielej vody a Ľubice do Popradu pod svahmi Levočských vrchov, historické hospodárske a kultúrne centrum Spiša. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1251. Je jedným z najstarších miest na Slovensku - mestské práva mu udelil kráľ Belo IV. v roku 1269, slobodným kráľovským mestom sa stal v roku 1380. Okolo gotického **hradu** (viac v hesle **Kežmarský zámok** nižšie) sa rozvíjalo na štrkopieskovej akumulácii pleistocénnej nízkej riečnej terasy, mierne vyčnievajúcej z riečnych nív Popradu a Ľubice, ako remeselnícke stredisko pri dôležitých obchodných cestách. V 15. - 19. storočí tu pracovalo okolo 40 cechov (viac ich bolo na území Slovenska len v Košiciach) - známi aj v cudzine boli najmä farbiari, stolári, tkáči, súkenníci, ihliari a zlatníci. Na ich základe tu vznikali neskôr manufaktúry a továrne. Kvalitné školstvo reprezentovalo najmä evanjelické lýceum, resp. gymnázium, kam v 16. - 20. storočí prichádzali profesori a študenti z celej strednej Európy. Študovali a pôsobili tu významné slovenské, nemecké, maďarské, srbské a české osobnosti (literáti: Július Barč-Ivan, Pavol Országh Hviezdoslav, Ján Chalupka, Jur Janoška, Janko Jesenský, Janko Kráľ, Martin Kukučín, Karol Kuzmány, Daniel Lichard, Ladislav Nádaši-Jégé, Jovan Sterija-Popovič, Martin Rázus, Fridrich Scholcz, Ivan Stodola, Pavol Jozef Šafárik, Albert Škarvan, maliari: Peter Michal Bohúň, Ladislav Medňanský, geografi, historici a jazykovedci: Juraj Bohuš, Juraj Buchholtz ml., Samuel Czambel, Dávid Fröhlich, Ján Hunfalvy, Pavol Hunfalvy, Tomáš Mauksch, filozofi a ekonómovia: Gregor Berzeviczy, Ján Feješ, Leonard Stöckel, lekári: Vojtech Alexander, Kristián Augutini ab Hortis, Ludovít Markušovský, prírodovedci, chemici, fyzici a matematici: Ferdinand Filarszky, Fridrich Hazslinsky, Jur Hronec, Aurel Stodola a i.). Stagnácia v rozvoji mesta nastala koncom 19. storočia po vybudovaní Košicko-bohumínskej železnice, ktorá mesto obchádza, aj keď onedlho (1889) bola vybudovaná na ňu nadväzujúca trať Poprad - Kežmarok (prevádzka v celej dĺžke dnešnej trate č. 185 do Plavča začala v roku 1966). Až do roku 1910 bola viac ako polovica obyvateľov nemeckej národnosti. Od roku 1950 je historické centrum mestskou pamiatkovou rezerváciou, jednou z prvých na Slovensku. K najstarším kežmarským uliciam patrí **Starý trh**, kde základy väčšiny domov pochádzajú z 13. storočia a u viacerých z nich sú náznaky tzv. vežových domov. Na jej hornom i dolnom konci stoja typické spišské remeselné domy. Popri hrade, prestavanom na zámok, medzi najznámejšie pamiatky mesta patrí rímskokatolícka neskorogotická **bazilika sv. Kríža**, jedna z najväčších a najkrajších gotických pamiatok na Spiši. Jej najstaršie kamenné časti sú z polovice 13. storočia, jej aktuálna podoba pochádza z gotickej prestavby v rokoch 1444 - 1498. Renesančná lavica pod veľkým chórom, kde

sedávala mestská rada s richtárom, je z roku 1518. Raritou je plastika ukrižovaného Krista z dielne Majstra Pavla z Levoče v hlavnom oltári. Výnimočnou je pri kostole sv. Križa samostatne stojaca renesančná **zvonica** z roku 1591 so sgrafitovou výzdobou a štítkovou atikou. Južne od centra mesta - mimo vtedajších hradieb mesta - stojí takmer v pôvodnom stave z roku 1717 zachovaný **evanjelický a. v. drevený artikulárny kostol**, resp. **Kostol Najsvätejšej Trojice**, v roku 2008 zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Bol vystavaný staviteľom Jurajom Müttermannom za 2,5 mesiaca na mieste provizórnej artikulárnej modlitebne z roku 1688, z ktorej sa v novej stavbe zachovala neskororenesančná krstiteľnica (1690) a kamenné epitafy. Vonkajší vzhľad kostola s bielou hlinenou omietkou nenapovedá nič o výtvarne mimoriadnom ranobarokovom interieri, vďaka ktorému je považovaný za najkrajší spomedzi posledných piatich zachovaných kostolov svojho druhu na území Slovenska. Mohutná maľovaná klenba sa opiera o štyri točité stĺpy a obvodové múry. Na prízemí a šiestich chóroch je miesto pre 1 541 sediacich osôb. Po generálnej oprave v roku 1996 sa kostol stal opäť bohoslužobným stánkom kežmarskej evanjelickej a. v. cirkvi. Pre nevyhovujúci stav dreveného kostola bol v jeho blízkosti v rokoch 1872 - 1894 podľa projektu Theofila von Hansena postavený **Nový evanjelický kostol** v eklektickom štýle s orientálnymi prvkami. V roku 1909 k nemu pristavali mauzóleum Imricha Thökölyho (1657 - 1705), kežmarského rodáka a majiteľa hradu, veliteľa proticisárskeho povstania uhorskej šľachty a bojovníka za náboženskú slobodu v časoch reformácie. V blízkosti oboch kostolov stojí budova **Evanjelického lýcea a lyceálnej knižnice** z rokov 1774 - 1865, so 150 000 zväzkami kníh najväčšej školskej historickej knižnice v strednej Európe. K pamiatkam technického charakteru okrem textilnej továrne na spracovanie ľanu a Weinovej továrne - Prvej spišskej mechanickej tkáčovne - (obe z 19. storočia) patrí **Turbína** z roku 1910 medzi riekou Poprad a štátnou cestou č. 66 asi 2 km juhozápadne od centra mesta - najstaršia trvalo funkčná (vodná) elektrárňa na Slovensku.

Lesopark Sever v Kežmarku. Športovo-oddychová oblasť v oblasti **Jeruzalemského vrchu (705 m n. m.)** na západe flyšom budovaných Levočských vrchov pri severovýchodnom okraji intravilánu Kežmarku nad areálom bývalej textilnej továrne Tatraľan, zveľaďovaná od 60. rokov 20. storočia. Už v 19. storočí bola výletným miestom s letnou reštauráciou. V podhorskej lesno-lúčnej krajine boli vybudované odpočinkové plochy, amfiteáter (aktuálne schátraný), lyžiarske vleky, náučný chodník. Jeruzalemský vrch je jednou z významných kežmarských archeologických lokalít s početnými známami pravekého osídlenia. Niektoré nálezy svedčia o jeho možnom osídlení už v strednom a mladšom paleolite (pred 10 tisíc rokmi).

Kežmarský zámok (aj Kežmarský hrad). Pôvodne gotický hrad na severnom okraji historického centra Kežmarku na mieste halštatsko-púchovského a povelkomoravského osídlenia na okraji vyvýšeniny riečnej terasy nad nivami Popradu a Ľubice. Vznikol v 14. - 15. storočí prebudovaním kláštora, spomínaného už v roku 1251, s neskororománskym kostolom svätej Alžbety priamo na území mesta, ktorého hradby sa pripájali k hradu. V 16. - 17. storočí bol prestavaný na renesančný zámok a barokovo rozšírený. Majiteľmi hradu boli rodiny Lasky, Thököly a Rueber. Beata Laska sa stala známou svojím prvým známym výletom do Vysokých Tatier v roku 1565, za čo - keďže ho podnikla bez manžela - bola roky väznená v hradnej veži. Najdlhšie hrad patrilo Thökölyovcom (1579 - 1684). V roku 1702 ho od posledného vlastníka, Ferdinanda Ruebera, kúpilo mesto a využívalo na rôzne účely - slúžil čiastočne ako kasáreň, nemocnica, textilná manufaktúra -, po požiari v roku 1901 ho pamiatkovo obnovili, okolo roku 1960 začala jeho celková rekonštrukcia a archeologicko-architektonický výskum. V roku 1931 v ňom zriadili mestské múzeum > Múzeum v Kežmarku.

Múzeum v Kežmarku, expozície v hrade/zámku. V areáli Kežmarského zámku poskytuje mestské múzeum okrem prehliadky historických objektov (hradná kaplnka, hladomorňa, veža...) regionálne historické expozície, prezentujúce praveké a stredoveké osídlenie, vývoj a dejiny mesta v 13. - 20. storočí, jeho cechy, strelecký spolok, Spolok spišských lekárov a lekárnikov, MUDr. Vojtecha Alexandra (zakladateľa röntgenológie v Uhorsku), rodinu Thököly, židovskú komunitu, historické

portréty, zbrane, vzťah Kežmarčanov k Vysokým Tatrám a i., a samostatnú výstavu historických vozidiel a hasičskej techniky.

Múzeum v Kežmarku, expozícia meštianskej bytovej kultúry. V roku 1994 otvorená permanentná výstava spišského meštianskeho nábytku 17. - 20. storočia, hodín, odevov a odevných doplnkov v pôvodne goticko-renesančnom meštianskom dome v centre Kežmarku (na Hlavnom námestí 55). Dom patril v 17. storočí rodine zlatníka Daniela Haltza, o čom svedčí stropný trám z roku 1698 s vyrezávanými iniciálkami DH a rezbou kalicha - znaku zlatníkov.

Kaštieľ Strážky > pozri stránku náučného chodníka Krivý kút

Levočské vrchy.

Názvy informačných panelov

1. Historické osídlenie
2. Amfiteáter
3. Stromy
4. Vtáky lesov
5. Lesná zver
6. Panoráma Tatier a okolia, história priemyslu
7. Lúky a pasienky
8. Jeruzalemský vrch
9. Poľnohospodárska krajina
10. Les a jeho význam
11. Športový areál

